

Tartalom

TOLNAI Ottó: Arcimboldo (Utólagos előszó a <i>Studije o karfiolu</i> című verseskötethez)	3
A szerb Tolnai-recepcióból: Gordana NONIN: Por nélkül (Oto Tolnai: <i>Studije o karfiolu</i>) (RIZSÁNYI Attila fordítása)	8
Zdravko PETROVIĆ: A nagy próza Tolnai-kislexikona (Oto Tolnai: <i>Morska školjka</i>) (RIZSÁNYI Attila fordítása)	10
Vladimir ARSENIĆ: A felnövés magyar tapasztalata (Oto Tolnai: <i>Morska školjka</i>) (RIZSÁNYI Attila fordítása)	15
FENYVESI Ottó: Minimum Rock And Roll (vers)	18
HARKAI VASS Éva: Félkezesek (versek)	23
GÉCZI János: 12 rondó, hibával és ajánlással (vers)	27
TERÉK Anna: 1999 márciusában ■ Szibéria ■ Csillagok (versek)	32
GÁLLA Edit: Az újrakezdő ■ Fiatalon meghalni ■ A beszámoló (versek)	38
ORCSIK Roland: „A gyönyörű világot választottam” (Beszélgetés DOMONKOS Istvánnal)	41
SELYEM Zsuzsa: Cirkusz, finálé (ökonovella)	58
KONRÁD György: Boldog és rettenetes képek (prózák)	64
Vladislava GORDIĆ PETKOVIĆ: Európa mint az értelem ígérete: történetek Európáról az európai és nem európai irodalomban (tanulmány) (RIZSÁNYI Attila fordítása)	97
Derek SAYER: Emília álomban érkezik (tanulmány) (PATÓ Attila fordítása)	108
DONAUER Emese: Szükséges-e a magány a Másikkal való találkozáshoz? (tanulmány)	122
LOSONCZ Márk: „Az egész szabadkőművesség egy tanulási folyamat...” (Beszélgetés MÁRTON Lászlóval)	136
„A gyógyulást az jelentette, amikor az álom elmaradt...” (Beszélgetés VETŐ Miklóssal)	146
PISZÁR Ágnes: A háború patológiája (Danyi Zoltán: <i>A dögeltakarító</i>)	157
ZSIRAI László: Belülről világítva (Fekete V. Éva: „Egy kő röpül a kerítés mögül”)	161

BETHLEN GÁBOR

Alapkezelő Zrt.

A szám megjelenését a Szerb Köztársaság Művelődési és Tájékoztatási Minisztériuma, a Tartományi Művelődési és Tájékoztatási Titkárság, Újvidék Város Önkormányzata, a Bethlen Gábor Alap, valamint a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

*A fedőlapon és a szám színes mellékleteiben
Dancsó Andrea fotóit közöljük*

A Híd honlapja: www.hid.rs

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása
A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

82+3

HÍD : irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat / Főszerkesztő Faragó Kornélia. – 1. évf., 1. sz. (1934) – 7. évf., 15. sz. (1940) ; 9. évf., 1. sz. (1945)–. – Újvidék : Forum Könyvkiadó Intézet, 1934–1940 ; 1945–. – 23 cm

Havonta

ISSN 0350–9079

COBISS.SR-ID 8410114

HÍD – irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. – 2015. szeptember–október. Kiadja a Forum Könyvkiadó Intézet. Igazgató: Virág Gábor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: 21000 Novi Sad, Vojvoda Mišić u. 1., telefon: 021/457-216; a Híd honlapja: www.hid.rs; e-mail: hid@forumliber.rs – A Szerb Köztársaság Tudományügyi és Technológiai Minisztériuma által tudományosnak (M53) minősített folyóirat. – Szerkesztőségi fogadóóra csütörtökön 10-től 11 óráig. – Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. – Előfizethető az Izdavački zavod Forum 840-905668-94-es számlára (broj modela 97, poziv na broj [odobrenje] 16-80250-742131-00-04-820); előfizetéskor kérjük feltüntetni a Híd nevét. – Előfizetési díj 2015-re belföldön 1200 dinár. Egyes szám ára 120, kettős szám ára 200 dinár. Külföldre és külföldön egy évre 60 EUR – Készült a Grafoprodukt Nyomdában, Szabadkán. – YU ISSN 0350-9079

„Az egész szabadkőművesség egy tanulási folyamat...”

Márton Lászlóval beszélget Losoncz Márk

Losoncz Márk: A párizsi Martinovics Páholy a magyar szabadkőművesség történetének egyik legfontosabb páholya volt, és emigrációban levő páholyként mindvégig megmaradt magyar nyelvűnek. Kezdjük a gyökereivel és azzal, hogy milyen mértékben lehetett folytonosság a Páholy egyes szakaszai között?

Márton László: Valójában – történeti szempontból – négy egymástól különböző Martinovics Páholy volt. Az első 1908-ban alakult és 1919-ig létezett. Ha marad időm, meg fogom írni a történetét, ami egyébként a levéltárban szabadon kutatható. A páholy 1945-ben alakult újjá, s a tagság részben a „túlélőkből” állt, akik tagjai voltak a Martinovics Páholy első szakaszának. Nem lehet azt mondani, hogy a páholy működött volna a két világháború között, mert a tilalmat, ha úgy tetszik, betartották: szabályos gyűléseket nem tartottak, de kapcsolatot igen. A tagok találkoztak, kirándulni mentek... Van például egy rendőri-hírszerzői jelentés a harmincas évekből, amely főképp Vámbéry Ruzstemről szól, a páholy elnökéről, de ezt követően volt egy jókora űr, egészen 1945-ig. Az akkor megválasztott főmester, dr. Beck Salamon tagja volt az 1919 előtti páholynak is.

Amikor Jászi Oszkár 1947-ben látogatóban volt Magyarországon, Csécsy Imrénél lakott, aki tagja volt a páholynak. Azzal a feltétellel jött el, hogy nem lesz a magyar állam vendége. Elment a Martinovics Páholy gyűlésére, s akkor tartotta meg beszédét, ami tulajdonképpen a búcsúbeszéde volt.

L. M.: Mennyiben tükröződött ebben a beszédben Jászinak a szabadkőművességben való csalódása? Hiszen ismert, hogy Jászi a szabadkőművességet utólag impotensnek nevezte...

M. L.: Igen, a *Magyar kálvária, magyar feltámadás* című könyvében nagyon keserűen beszél a szabadkőművességről. Arról, hogy a páholyva-

csorákon nagy hangon harcoltak a sötétség erői ellen, de amikor a szolgabíró legyintett, akkor meghajoltak és félreálltak. Tehát nagyon is lojálisak voltak. Emögött az áll, hogy amikor Jászi megkezdte szabadkőműves tevékenységét (1906-tól volt a Demokrácia Páholy tagja), azt gondolta radikális barátaival együtt, hogy mindebből kialakul majd egy politikai erő. Tény, hogy amikor a Radikális Pártot megalakította, az főleg szabadkőművesekből állt, többek között a Martinovics Páholy tagjaiból, s az is igaz, hogy a Károlyi-kormányban három miniszter páholytag volt. Jászi a páholyt saját céljai elérésére szolgáló eszköznek tekintette. Ezt nem elítélően mondom, ezekkel a célokkal ma is egyetértek: a földosztással, azaz a feudalizmus felszámolásával, az egyenlő és titkos választójoggal és a nemzetiségek egyenlőségével... Ám nyilvánvalóvá vált, hogy a szabadkőműveség alkalmatlan ezeknek a céloknak az elérésére, ezért panaszkodott olyan keservesen az emlékirataiban. Ám amikor visszatért Magyarországra, nagyon szép, költői ihletésű beszédet tartott, és igen pozitívan szólt a szabadkőműveségről. Soha nem tagadta meg a mozgalmat.

Visszatérve a páholy történetének alakulásához... 45-ben indult újra, s ekkor visszakapták a szabadkőművesek a Podmaniczky utcai páholyházat. Viszont 49-ben már lehetett tudni, hogy vége lesz... Megjött egy miniszteri rendelet, amelyet Kádár János írt alá, és megszüntetett minden ún. polgári társaságot, s így a szabadkőműves rendet is. Arra kényszerítették a tagokat, hogy jelentsék ki, a szabadkőműveség beteljesítette hivatását, s ezért nincs rá szükség. Magyarán, hogy ők nem ellenzik a betiltást, persze próbálták volna ellenezni... De ugyanaz történt, mint a két világháború között: továbbra is találkoztak a kávéházakban.

L. M.: A Royal Szállóban?

M. L.: Igen, ott is. Van egy történet Szegő János barátunkról, aki szociáldemokrata volt, és a háború előtt hagyta el Magyarországot. Röpcédulákat osztogatott, a rendőrség megfenyegette, s ezért elment Franciaországba. Amikor visszatért Magyarországra, a Royal Szállóba ment, mert hallotta, hogy ott gyülekeznek a szabadkőművesek. A főpincér megkérdezte: „Uram, keres valakit?” Mire ő: „Igen, itt vannak valahol a barátaim...” „Ja, igen, a szabadkőművesek. Ott vannak fönt a teraszon.” Tehát a kávéházi összejövetelek nem voltak olyan titkosak.

Hozzá kell tenni, hogy sem a Rákosi-korszakban, sem az utána következő időszakban nem üldözték őket. Noha Rákosi soha nem volt szabadkőműves, tagja volt a Galilei Körnek. Tudhatta, hogy a magyar szabadkőműveseknek befolyásuk van Nyugat-Európában, ám azt is, hogy a rendszer szempontjából ártalmatlanok. Csehszlovákiában volt szabadkőműves per,

Romániában még halálos ítélet is, Rákosiék és Kádárék viszont nem üldözték a szabadkőműveseket. Nem számítottak zavaró tényezőnek. Betiltották a páholyt, s a hetvenes–nyolcvanas években is elutasító választ kaptunk, amikor el akartuk érni, hogy legálisan működhessen, de fizikailag senkinek nem esett bántódása.

Szegő 1956 nyarán találkozott a betiltott páholy főmesterével, aki átadta neki a főmesteri szalagját, s azzal bízta meg, hogy alakítsák újjá a páholyt Párizsban. A szabadkőművesek számára a szimbolikának nagy szerepe van. Ha valaki átadja a főmesteri jelvényt, azt megbízásaként lehet értelmezni. Mindenki tudta az ismét emigráns Károlyi környezetében (maga Károlyi nem volt szabadkőműves): ez az egyetlen lehetőség arra, hogy ismét lehessen páholy Nyugat-Európában. Észak- és Dél-Amerikában voltak működő páholyok (mintegy 500–600 szabadkőműves nevét ismerem), Franciaországban és Nyugat-Európában, másutt nem. Ez az impulzus vezetett tehát a Martinovics Páholy újjáalakításához.

L. M.: Ugyanakkor, tudtommal, ezek nem voltak valódi kontinuitással rendelkező páholyok...

M. L.: São Paulóban volt egy *Resurrectio* nevű páholy, amelyik magyarul kezdte, de aztán áttértek a portugál nyelvre. New Yorkban már az első világháború előtt is működött, Torontóban is volt, tehát több helyen... Még Dél-Afrikában is voltak páholyok. Minden ilyen vállalkozás problémája az utánpótlás. Amikor az alapító atyák nemzedéke kihal, a következő nemzedékek nem tudnak magyarul vagy nem tudnak eléggé jól magyarul ahhoz, hogy a szabadkőműves tevékenységüket magyarul folytassák. Ezek a páholyok még fennállnak az eredeti nevükön, csak nem magyarul működnek.

A Martinovics Páholy tehát Párizsban alakult újjá 1956. november 4-én. A harmadik páholyoknak nincs köze a magyarországi eseményekhez, talán csak annyi, hogy a Párizsban működő orosz páholy elnöke zokogva kért bocsánatot az orosz nép nevében azért, ami történt. Ezek természetesen emigráns, ha úgy tetszik, „fehér” oroszok voltak. Egyébként viszont a páholy megalakulása nem függhetett a magyarországi eseményektől, hiszen már szeptemberben kezdeményezték a megalakulását. Vannak formalitások: engedély kell, tagságot kell toborozni, meg kell találni a rituálét... Az első 56-os magyarokat néhány évvel később fogadták.

Hogy kikből állt a Martinovics Páholy? Tudni kell, hogy Franciaországnak két nagy szervezete van: a *Grand Orient de France*, a legnépesebb és legerősebb, a másik pedig a *Grande Loge de France*. A Martinovics Páholy első tíz-tizenkét tagja mindkettőből toborzódott. Tudomásom sze-

rint a *Grande Orient*ből érkezőknek azt sugallta a szervezetük, hogy jobban szeretnék, ha a Martinovics Páholy franciául működne, ezért léptek át a Grande Loge-ba. Ám a páholy egyik létoka az volt, hogy a magyar nyelvet és a magyar nyelvű rituálét vigye tovább. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy mindkét francia szervezetben voltak páholyaik a külföldieknek (olasz, német stb. páholyok) és a saját nyelveiken működtek, ez bevett dolog volt. Érdeemes megjegyezni, hogy a Martinovics Páholy öt-évente összehívta a Magyarországon kívül élő magyarokat. A jegyzőkönyvekből az tűnik ki, hogy eleinte nagyon sokan jártak oda, 70–80 tagú összejöveteleket tartottak. Brazíliából, Dél-Afrikából, mindenholnan érkeztek... Aztán egyre kevesebben jöttek. Az utolsó ilyen összejövetel 1985-ben volt.

A harmadik páholy első főmestere egy korábban Magyarországon élő francia lett, Barrey Emilnek hívták, egykoron az Eötvös Collegium lektora volt. Utána jöttek a magyarok, például az orientalista Hatvany Bertalan, Hatvany Lajos unokatestvére és sokan mások... A befogadás ügyebár hosszú procedura, nagyon megválogatták, hogy kiket vesznek be. A páholy profilja eléggé eltért az előző budapesti páholyoktól, mert reprezentatív mintáját adta a franciaországi magyar emigrációnak, széles volt a skála: nagyon sok volt az író, ügyvéd, volt zeneszerző, néhány egyetemi tanár, csak festőből volt tizenkettő, és volt, aki Franciaországban bányász-ként kezdte...

L. M.: Mégis, milyen hatással lehetett a páholy a magyarországi történetekre?

M. L.: Közvetlen hatással nem lehetett. A szabadkőműves alkotmány tiltja a közvetlen politikai tevékenységet, tehát a páholy nem léphet fel politikai erőként. Egykori elnökünk, a szociáldemokrata Kemény Mihály, aki a harmincas években emigrált Franciaországba, sokszor visszatért Magyarországra. Nagy tekintély volt, és többször érdeklődött Köpeczi Bélánál, a kulturális miniszternél, hogy engedélyeznék-e a szabadkőműves tevékenységet. A válasz mindig „nem” volt, arra hivatkozva, hogy „főlöszleges lenne”. Közvetlenül a rendszerváltás előtt volt némi politikai szerepünk. Mindez az én elnökségem alatt történt. Akkor már kapcsolatban voltunk a nagykövetséggel, beszélünk, szóba álltunk diplomatákkal. Értesítettek bennünket, hogy Párizsba jön Grósz Károly, aki egyszerre volt pártfőtitkár és miniszterelnök, és értelmiségiekkel akar találkozni. Kovács László kísérte el. Ekkor én összehoztam egy öttagú társaságot, négyen tagjai voltunk a Martinovics Páholynek, az ötödik Vető Miklós filozófus volt. Fogalmunk se volt, mit akarhat tőlünk Grósz, de ő se tudta, kikkel áll szemben. Kiderült, azt akarta, szervez-

zünk Ceaușescu-ellenes mozgolódásokat. Grósz korábban Aradon találkozott Ceaușescuval, s azt kérte tőle, hagyjon fel a magyar kisebbség elleni intézkedésekkel, ő pedig nem volt hajlandó, s ezzel megszakadt a tárgyalás. Grósz voltaképpen azt akarta, hogy helyettük mi rúgjunk belé. Vállaltuk, azzal a feltétellel, hogy ők viszont belénk nem rúgnak. Ha folytatják, hogy mi, emigránsok fasiszták vagyunk, akkor a nemzetközi sajtóban meg fogjuk jelentetni, hogy Grósz Károly mit kért tőlünk. Grimaszt vágott, de elfogadta. Azt találtuk ki, hogy Ceaușescu „álljon” a Russell-bíróság elé (amely egy értelmiségiekből álló bíróság volt, pl. az amerikaiakat is elítélte a vietnami háború miatt). Mondtuk Grósznak, hogy nekünk is lenne három kérdésünk. Az első, hogy mikor kezdenek igazat mondani 56-ról. Erre azt válaszolta, hogy már van egy törvénytudós bizottság, amely ezzel foglalkozik, és közzé fogja tenni kutatásainak eredményeit. Ezután jött a Pozsgay-féle nyilatkozat, hogy 56 népfelkelés volt, nem ellenforradalom. A Martinovics Páholy tehát sürgette ezt a fordulatot... A másik kérdés Nagy Imre rehabilitálására vonatkozott. Ez elől Grósz kitért, perverz módon arra hivatkozva, hogy Nagy KGB-ügynök volt. Ami valódi tényeket egyszerűsített le. Nagy a párt kulcsembere volt, Kazahsztánba küldték, meglehetősen magas pozícióba. Tehát valószínű, hogy jelentett a pártnak és talán a KGB-nek. Melyik vezető nem jelentett? Ám ettől még ügynökké, besúgóvá nem vált. Ezt a választ lenyeltük. A harmadik kérdésünk az volt, hogy hajlandó-e a szabadkőművességet legalizáltatni. Azt mondta, még csak néhány hete van ebben a pozícióban, de megígéri, hogy visszatér a témára. Nem volt már ideje visszatérni rá, mert elsöpörte a hullám... Azt hiszem, Grósz az építőipari szakszervezetre gondolhatott. Egyszerűen nem tudta, mi a szabadkőművesség. Ezután négy szemkört hosszan beszéltem Kovács Lászlóval, aki teljesen másként viselkedett. (Részben ennek volt köszönhető, hogy 1995-től 2000-ig a Külügyminisztériumban dolgoztam – kellett egy boldog, aki elmegy Algériába...) Tehát nagyon közvetett szerepünk volt.

Grósz látogatása előtt megkértük Roland Dumas egykori francia külügyminisztert, aki maga is szabadkőműves volt, hogy a francia állam interveniáljon a szabadkőművesség magyarországi legalizálásának ügyében. Még megvan a levele: azt válaszolta, hogy a kérdést a legmagasabb szinten feltették. Azaz Mitterrand közölte Grósszal, hogy erre igényt tartanak. Ez 88 végén történt, mi pedig 89 júniusában már Budapesten voltunk, és két napos szemináriumot tartottunk, alakítottunk egy páholyt és így tovább... Az események túl gyorsan pörögtek ahhoz, hogy meg lehessen állapítani, kinek, mikor, pontosan mekkora szerepe volt.

L. M.: Ugyanakkor volt jócskán személyi átfedés a páholy, a Magyar Füzetek és a Magyar Műhely között, nem?

M. L.: Igen. Például a Magyar Füzeteket az a Kende Péter adta ki, aki a páholy főmestere is volt egyben. Én következtem utána főmesterségben, de ami engem illet, amikor elkezdtem tevékenykedni a Magyar Műhelyben, még nem voltam szabadkőműves, 1972-ben léptem be.

L. M.: Mondana néhány szót a belépéséről?

M. L.: Majdnem minden elmondható. Egy kivételt teszünk: az élő tagok nevét nem közölhetjük beleegyezésük nélkül. Kende Péter nevét azért említhettem meg, mert kiadtunk egy kötetet a 80. születésnapjára, s abban az engedélyével beszéltem a Martinovics Páholyhoz fűződő tevékenységéről. Tehát ez köztudomású. Magamról viszont mindent elmondhatok.

A Magyar Műhelyt hárman szerkesztettük, Nagy Pál, Papp Tibor és én. A hetvenes években megváltozott az életformánk, már nem voltunk diákok, Tibor és Pali pedig nyomdászok lettek, többek között azért, hogy a Műhelyt elő tudják állítani. Nekem akkor már feleségem és gyerekeim voltak, sőt, 1972-ben már el is váltam, aztán újabb családot alapítottam... A Műhelyben végig nagyon jók voltak a személyes kapcsolatok, mégis, ekkorra már meglehetősen meglazultak. Elkezdtem hát magamnak egy közösséget keresni. Akkor már ismertem több tagot a *Grand Orient de France*-ből, s ők hívtak, hogy lépjek be az egyik páholyba. Ezt megtudta a Martinovics Páholy akkori főmestere és nagy jelenetet csinált, mondván, hogy nem szégyellem-e magam, hogy nem a magyar páholyba lépek be. Nagyjából tudtam a szabadkőművességről, ami a nyilvánosság számára hozzáférhető, könyvekből, folyóiratokból. Egyébként erről mindenkinek csak sejtése lehet. Zárt közösség és eléggé szigorú fegyelemben zajlanak a rituálék. Erről lehet olvasni, Tolsztoj például részletesen ábrázolja a *Háború és béke*ben, de akkor van értelme, ha az ember megéli. Nem pózból mondom: egészen más belülről, mint kívülről. A szabadkőművesség hierarchikus, csak az kap szót, akinek a főmester szót ad, és általában csak egyszer. Nem lehet a tagok között vitázni, mindig a főmesterhez kell beszélni. Kerüljük a politikai és vallási témákat. Ez nem azt jelenti, hogy nem lehet róluk beszélni, de kerüljük a civakodást. Vannak határok. Szükséges a fegyelem. Számomra ez volt az egyik fontos hozadék: az önfegyelem elsajátítása. Be kell lépni egy keretbe, s nem az utolsó belépő határozza meg, hogy a keret miképpen működik.

L. M.: Az tűnik a legnagyobb kihívásnak, hogy a szabadkőművesség egalitarizmusa miképpen egyeztethető össze a hierarchikus szervezethez.

M. L.: A hierarchia ideiglenes. A páholyban az elnökség három évig tart, van rotáció. Utána vissza kell ülni a tagok közé. Másrészt amikor

a formális összejövétel befejeződik, általában leülünk a fehér asztalhoz, együtt vacsorázunk, s akkor mindenki mindent mondhat.

L. M.: Még civakodhatnak is...

M. L.: Igen, ennek egyébként most kárát látjuk. Elvesztettünk néhány tagot, mert a politikai nézeteik nem egyeztek a többség nézeteivel.

L. M.: Ez tűnik a másik nagy kihívásnak: hogyan lehet ennyire szorosan és fegyelmезetten együttműködni ekkora heterogenitás mellett? Hiszen tudjuk a magyar szabadkőművesség történetéből, mennyire különböző nézetű emberek vettek részt...

M. L.: Évek kellene hozzá, de az ember először is megtanul hallgatni. Nem csak általában hallgatni, hanem a másikat meghallgatni. Aztán megtanulja, hogy ha valakinek más véleménye van, az talán sokkal érdekesebb, mint ha a másik egyetértene. Saint-Exupérynek van egy mondata, amelyet a szabadkőművesség adaptálni tudott: *Si tu diffères de moi, mon frère, loin de me léser, tu m'enrichis* [„Ha különbözöl tőlem, testvérem, azal nem sértesz, hanem gazdagítasz” – L. M.]. Ha van titok, akkor ez a titok. És ezt meg kell tanulni. Az egész szabadkőművesség egy tanulási folyamat, amely tulajdonképpen az ember életének végéig tart. Azt is mondhatnám, hogy az egész állandó provokáció, serkentés arra, hogy nyitott szemmel járjunk. Ennek is köszönhetően eleven az agyam, noha nyolcvanéves vagyok.

Van ennek másik vetülete is. Franciaországban tömegekről van szó, nagyjából 150 000 szabadkőműves van (ebből a Grand Orient 50 000 taggal rendelkezik), Angliában tudtommal még ennél is több. Ekkora szervezeteket nem lehet működtetni hierarchia és szabályok nélkül.

Harminchárom fok van abban a szervezeti rendszerben, amelyhez én tartozom, de azért ebből a legtöbb ún. átmeneti fok. Az alapfokú páholy, mint a Martinovics Páholy, kéthetente találkozik, a magasabb fokúakban egyszer találkoznak havonta.

L. M.: Ne feledkezzünk meg az összejöveteleken tárgyalt témákról! Többek között az derül ki a párizsi szabadkőműves múzeumból (Musée de la Franc-Maçonnerie), hogy a Grand Orient egyik központi témája a nyolcvanas évektől, a progresszív szellemnek megfelelően, a bioetika.

M. L.: Mondok két példát. Nemrégiben a páholyunkban valaki a hit problémájáról, hívő és nem hívő viszonyáról tartott előadást. A Grand Orient minden évben kitűz egy témát és nem kötelez, de kéri a szervezetektől, hogy dolgozzák ki. Mi önállóak vagyunk, de minket is érdekel a legutóbbi téma: *A humanizmus válsága a 21. században*. Én erről tartottam előadást, illetve javasoltam hét-nyolc különböző megközelítést (így a

bioetikait is, a halál kérdését, a homoszexualitást...), és ezeket fogjuk ki-dolgozni.

L. M.: Nemrégiben olvastam Roger Dachez írását (L'avenir de la franc-maçonnerie – A szabadkőművesség jövője), amely a szabadkőművességet válság-ban levő mozgalomként mutatja be. Hiszen a titkos társaságok fénykora mégis-csak a 18. század volt, amikor a szólásszabadságnak nem volt akkora tere, mint manapság. Szükség van-e hát arra, hogy a szabadkőművesség továbbra is rej-tőzködő, szellemi-társadalmi avantgárd mozgalomként működjék?

M. L.: Nyilvánvaló, hogy minden szervezetnek alkalmazkodnia kell a korához. Ám nekünk is vannak állandó értékeink, és ezeket kell a 21. szá-zadhoz adaptálni. Az biztos, hogy az egykori, felvilágosodás kori teljesít-ményünket nem múlhatjuk felül. Nem lehet például kijelenteni, hogy a rabszolja-felszabadítást a szabadkőművesség érte el, de tény, hogy a sza-badkőműves gondolkodók, politikusok óriási hatással voltak a történések-re. A huszadik század elején és közepén például hasonlóan fontos ügy-ben kötelezték el magukat, amikor a szekularizációért szálltak síkra, azért, amit franciául laicitásnak is neveznek. Az se lett volna szabadkőművesek nélkül.

L. M.: S ide tartozik akkor a már emlegetett bioetika...

M. L.: Igen. Henri Caillaud szenátor, a Grand Orient tagja az eutaná-ziaának volt nagy híve és propagátora. Nem titkolta, hogy szabadkőműves. Azt lehet mondani, hogy ő harcolta ki a kegyes halálhoz való jogot. Pierre Simon orvosprofesszornak, a Grande Loge de France többszörös nagy-mesterének a fogamzásgátló szerek elterjedésében volt kulcsszerepe, illetve a fogamzásgátlással és a családtervezés jogával kapcsolatos törvények ki-dolgozásában. Ezekben az esetekben nem lehet azt mondani, hogy mind-ez az intézmény, a szabadkőművesség érdeme. Ahogyan azt se lehet mon-dani, hogy a penicillint a szabadkőművesség fedezte fel, mert a felfedező szabadkőműves volt. Mindazonáltal a szabadkőművesség szellemisége bi-zyonyos vívmányokban nagyon is meghatározó.

Most, a huszonegyedik században, csakugyan az a gond, hogy újra kell fogalmaznunk a célkitűzéseinket. Ha valamit meghaladtak, nyilvánvaló-an valami újat kell találni helyette. Mondok egy példát. Az Európai Unió egyik atyja, Jean Monnet szabadkőműves volt, és az írásaiban sok nyo-ma van a szabadkőműves eszmerendszernek. Az unió egyelőre befejezet-len, mindaddig, míg nem lesznek Európai Egyesült Államok. Tudomásom szerint a francia, belga és olasz szabadkőművesség nagyon föderalista. Ez lehetne az egyik célkitűzés. De vannak még...

L. M.: Mit jelent mindez a Martinovics Páholyra nézve? Hogyan alakult a mai, azaz a negyedik páholy története?

M. L.: Az idős magyarok kihaltak Párizsban, nem volt erő a fiatal nemzedékek bevonására. Egy magyar származású fiatalember mondta a rítust magyarul, eléggé rossz kiejtéssel, az érdemi tevékenység, a viták franciául zajlottak már. Egy pillanatban eldöntöttük, hogy ebből elég. Azonkívül, hogy a rendszerváltáskor többen Magyarországra jöttünk, megszerveztük az első rituális összejövetelt 49 óta. Kétségtelenül a mi érdemünk, hogy megszerveztük az első páholyt. Aztán a társaság sajnos kettévált, az itthon élő öregek az angol páholytól kértek elismerést, és rájuk kényszerítették a szakítást a francia vonallal. Mi is önállósodtunk, így született újjá az 1871-ben alapított Magyarországi Nagyoriens. Nem egyedül, de alapvetően a Martinovics Páholy alakította. Most már hét páholyunk van és néhány száz tagunk... Fialítunk, az átlagéletkor most negyven és ötven év között van. Ami a tagok szociális hátterét illeti, sok az értelmiségi, van például egy páholy, amelyben a tagok túlnyomó része irodalomtörténész. De vannak orvosok, ügyvédek, „káderek”... Ez több mint száz éve állandó jelenség. Sajnos Magyarországon a középosztály eléggé szűk, és úgy tűnik, hogy visszafejlődik. Egész Magyarországot tekintve négy különböző rend működik, az egész nem haladja meg az ezer embert. Ezenkívül van még Erdélyben is két magyar nyelvű páholy, Marosvásárhelyen, illetve Csíkszeredán, az egyiket mi alakítottuk. Tudomásom szerint a szegedi Universum Páholy szabadkaiak is látogatják.

L. M.: Ráadásul a tagfelvétel hosszú folyamat.

M. L.: A jelentkezők fényképét kiteszik egy táblára, hogy ha valaki ismeri és kifogása van ellene, tiltakozhasson. Láttam egyszer csuhás fényképet. A foglalkozásánál ez állt: „szerzetes”. Utána pedig a munkaadójánál: „Isten”. Egyébként a katolikus egyház máig tiltja, súlyos bűnnek tekint a szabadkőműves-tagságot. Egy szabadkőműves nem gyónhat, nem részesülhet a szentségekben. De ma már nincs kiközösítés. Ám rengeteg a szabadkőműves gyakorló katolikus, papok is akadnak. A többiek minden további nélkül tolerálják a tagságot: a protestánsok, az ortodoxok, muzulmánok, zsidók... Egykoron azzal vádolták a szabadkőműveseket, hogy bekebelezik az angol államegyházat. Ebben volt igazság, hiszen sok anglikán, így maga a canterburyi érsek is szabadkőműves volt. Nem bekebelezésről volt szó, de hát a kutya se tiltotta, hogy megtegyék. Athenagorasz konstantinápolyi egyetemes ortodox pátriárka például szintén szabadkőműves volt.

A tagfelvétel csakugyan hosszú folyamat. Vagy ismer valakit, s az illető ajánlja, vagy maga jelentkezik. Ma már sokan jelentkeznek interneten. A procedura hosszadalmas. A páholy megtárgyalja a kérelmet. Először arról dönt, hogy létrehozzák-e a vizsgálóbizottságot. Három vizsgálóbiztos

külön-külön találkozik a jelölttel, és jelentést tesznek. Utána a páholy még egyszer szavaz arról, hogy meghallgatják-e. Az utolsó előtti lépés a jelölt meghallgatása, akinek bekötik a szemét, hogy aztán megláthassa a világgosságot. Részben azért is, hogy ne láthassa azokat, akik meghallgatják. Ennek van egyfajta destabilizáló jellege: sokan elmondják azt, amit különben nem mondanának el. Ez a procedúra kétszázötven éves. Egyetlen szabadkőműves volt a világon, akinek nem kötötték be a szemét: Voltaire. Mivel ő maga volt a világgosság „szimbóluma”... Az eljárás eléggé szigorú, az utóbbi időben a jelöltek ötven százalékát elutasítottuk. Főleg azért, mert a jelentkezőket nem ismertük személyesen, hiszen interneten jelentkeztek. Ha valaki belép, az egy életre szól, legalábbis a titoktartás tekintetében. Arra kötelezi magát, hogy legalább egy évig látogatja a páholyt. Ha nem teszi, akkor nem is ismerheti meg a mozgalmat. Persze minden további nélkül elmehet. Azt szoktuk mondani, hogy a szekta és a szabadkőművesség között az a különbség, hogy a szektába könnyű belépni, viszont rettenetesen nehéz kilépni, míg hozzánk nagyon nehéz belépni, de könnyű kilépni.